

Izabela Pachlińska¹

Pod merytoryczną opieką dr. Pawła Olbrychta

PROCES MIGRACYJNY W UJĘCIU BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZY- RODOWEGO

Streszczenie: *Presja migracyjna jest mechanizmem powszechnym, wskazującym dynamiczność egzystencji ludzkiej. Złożoność migracji przyczynia się do powstania szeregu pozytywnych i negatywnych konsekwencji, szczególnie związanych z bezpieczeństwem międzynarodowym. Celem poniższego artykułu jest ukazanie problematyki pojęcia migracji oraz kryterium przeludnienia ludności. W identyfikacji współzależności nielegalnych migracji niebagatelne znacznie mają czynniki makroekonomiczne. Na podstawie wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej przedstawiono także proces migracyjny, z uwzględnieniem różnych strategii o podłożu ekonomicznym, społecznym i politycznym. Wskazano metody blokowania nielegalnych migracji, procedury postępowania wobec przemieszczającej się ludności oraz sposoby ujednoczenia systemu politycznego państwa.*

Słowa kluczowe: *migracje, istota migracji, bezpieczeństwo międzynarodowe, Unia Europejska*

WSTĘP

Proces migracji ludności to niebywale trwały element funkcjonowania otoczenia. Presja migracyjna ukazuje masowe przemieszczanie się populacji na różnorodnych obszarach świata. Nagła zmiana uporządkowanego bytu została zakłócona wpływem czynników wypychających. Niewątpliwym problemem, z którym borykają się grupy migracyjne, jest bezrobocie. Należy też wskazać znaczny wzrost ubóstwa oraz dyskryminację. Nieco mniejszą rolę odgrywają elementy przyciągające, które zapewniają wysoki poziom opieki socjalnej oraz stabilny poziom polityki bezpieczeństwa wewnątrzpaństwowego oraz międzynarodowego. Presja migracyjna nieustannie wzrasta, a liczba migrantów przebywających na terytorium innych państw wzbudza trudności co do właściwego oszacowania skali migracji. Organizacja Narodów Zjednoczonych to jedna z nielicznych organizacji prowadzących szczegółowe badania związane ze wskazaniem skali przemieszczania się ludności. Z dokumentacji przekazanej przez ONZ w 2013 r. wynika, iż liczba migrantów międzynarodowych – zgodnie z definicją przyjętą przez ONZ – to osoby przebywające w kraju niebędącym miejscem ich pochodzenia dłużej niż 12 miesięcy lub osoby, które posiadają obywatelstwo obcego państwa, sięga 232 mln. Na podstawie przedstawionego raportu, proces migracyjny znacząco wzrósł. W analizie porównawczej, w 1990 r. liczba migrantów wyniosła 154 mln, zaś w 2000 r. 175 mln².

¹ Izabela Pachlińska – studentka studiów I stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

² *The number of international migrants worldwide reaches 232 million*, POPFACTS, No. 2013/2.

Nieustanne przemieszczanie się ludności ukazuje liczne konsekwencje o odmiennych podłożach, często etnicznych, społecznych oraz gospodarczych państwa przyjmującego. Natężenie presji migracyjnej powoduje obecnie kluczowy problem, zaś reorganizacja polityki migracyjnej oraz zapobieżenie fali nielegalnej migracji to jedne z głównych założeń państw europejskich. „Współcześnie migracje międzynarodowe stanowią istotny element formułującego się ładu międzynarodowego oraz ważny czynnik wpływający na politykę wewnętrzną i zagraniczną wielu państw. Uznaje się je za fundamentalną wartość kształtującą nową rzeczywistość społeczną świata”³.

Proces migracyjny, w powiązaniu z bezpieczeństwem państwa, wskazuje na złożoność występujących pojęć. Polityka migracyjna znacząco wpływa na bezpieczeństwo ludności, bezpieczeństwo państw oraz organizacji międzynarodowych. Migracja oddziałuje też na bezpieczeństwo ekonomiczne, społeczne, polityczne itp. „Poza niekwestionowanym, pozytywnym, znaczeniem dla rozwoju współpracy międzynarodowej na świecie, może także rodzić poważne i trudne do rozwiązania problemy. Stanowiąc one mogą zarówno pośrednie, jak również bezpośrednie zagrożenie dla wielu aspektów bezpieczeństwa poszczególnych krajów, a nawet całych regionów”⁴.

1. PROCES MIGRACYJNY W UJĘCIU TEORETYCZNYM

1.1. Pojęcia i kryteria migracji

Pojęcie migracji powoduje wiele kontrowersji, w zależności od danego podłoża. Proces migracji należy postrzegać w formule wieloznaczeniowej, niosącej za sobą pozytywne, ale też te negatywne przesłanki. Termin migracja pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* – oznacza przemieszczanie, w kontekście demograficznym ruch ludności, mający na celu nagłą zmianę miejsca pobytu w ujęciu stałym lub też okresowym. Zmiana ta może być w obrębie jednego państwa, bądź pomiędzy różnymi państwami⁵.

Proces sformułowania definicji migracji bazuje na gromadzeniu danych statystycznych na poziomie narodowym oraz międzynarodowym. Analiza zebranych materiałów umożliwia podanie dokładnej liczby ludności przemieszczającej się poza granice państwa, niebędącego państwem ojczystym.

Badania związane z procesami migracyjnymi, ze względu na przestrzenną mobilność, cechują się interdyscyplinarnością. Próba zdefiniowania procesu migracji opiera się na trzech kryteriach – przestrzeni, miejsca pobytu i czasu. Uwzględniając kryterium przestrzenne, proces migracyjny identyfikowany jest jako przemieszczanie się ludności na pewną odległość. Głównym elementem w powyższym procesie jest wskazanie punktu wyjścia oraz punktu docelowego. Aspekt przestrzenny konsoliduje się z otoczeniem ekonomicznym oraz społecz-

³ R. Raczyński, *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2015, nr 2, s. 13.

⁴ B. Terliński, *Wpływ migracji międzynarodowej na bezpieczeństwo państw Unii Europejskiej*. Portal Spraw Zagranicznych. Dostępne pod adresem: <http://www.psz.pl/117-polityka/bogumil-terminski-wplyw-migracji-miedzynarodowych-na-bezpieczenstwo-panstw-unii-europejskiej> [dostęp: 20.10.2023].

⁵ W. Kopaliniński, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 2002.

nym. Zmiana z perspektywy ekonomicznej podlega niejednorodnym modelom. Najczęściej wskazuje się obszary przemysłowe, osady oraz w znikomej ilości peryferia miast wysoko rozwiniętych. Powierzchnia ta przyczynia się do masowego wykorzystywania migrantów w rozumieniu taniej siły roboczej. Migracja w percepcji otoczenia społecznego, postrzegana jest w kategoriach rozdzielenia. Otóż ludność migrująca zostaje postawiona przed wyborem – spektrum rozstania z bliskimi członkami, także z członkami grup etnicznych oraz narodowych. Indywidualne podjęcie decyzji wiąże się ze zmianą otaczających stosunków instytucjonalnych⁶.

Według kryterium miejsca pobytu, migrantem nazywana jest osoba nagle zmieniająca miejsce stałego przebywania. W opinii Everetta Lee (1966) migracja jest postrzegana jako trwała lub półtrwała reorganizacja miejsca zamieszkania, nie uwzględniając w tym przypadku żadnych ograniczeń związanych z odległością oraz celem nagłego przepływu⁷. Znaczącym elementem w prawidłowym rozróżnieniu procesów migracyjnych jest pojęcie mobilności oraz swoistej migracji. Mobilność cechuje się brakiem zmienności miejsca zamieszkania, zaś migracja, opisana powyżej, to odpowiednio uzasadniona forma zmiany stałego pobytu.

Jedną ze składowych określających proces migracyjny jest kryterium czasu, według którego zostaje sprecyzowany minimalny okres trwania mobilności. W tym aspekcie, uwzględniono też czas dokładnego przebywania w miejscu innym niż prawowite miejsce pobytu. Założenie to umożliwia podział migrantów oraz osób przemieszczających się w celach turystycznych, także zmieniających tymczasowo miejsce stałego pobytu i pokonujących określoną odległość. W złożonym procesie sformułowania definicji migracji, spektrum czasu wynikało prawdopodobnie z potrzeb czysto statystycznych, niżeli przesłanek teoretycznych. W nurtujących opisach presji migracyjnej, za wielkość graniczną uznania pojedynczego przepływu, za stały lub tymczasowy przyjmowano najczęściej okres 12 miesięcy.

Uzupełniając formułę badań procesów migracyjnych, należy wskazać również kryterium aktywności. W tym przypadku, migracja interpretowana jest w dwojaki sposób, po pierwsze jako zmiana miejsca stałego zamieszkania, po drugie zaś jako zmiana miejsca wykonywania różnorodnych czynności związanych z zapewnieniem ciągłości egzystencji. W oparciu o kryterium aktywności można wyodrębnić trzy kombinacje procesu migracji:

- zmiana miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy (migracja klasyczna);
- zmiana miejsca pracy bez zmiany miejsca zamieszkania;
- zmiana miejsca zamieszkania bez zmiany miejsca pracy.

Występowanie powyższych konfiguracji przemieszczania się ludności dodatkowo utrudnia kwestie związane z definicją migracji⁸. Kluczowym elementem jest zatem zidentyfikowanie czynników odpowiedzialnych za podjęcie decyzji o mobilności. Kryterium to jest ściśle powiązane z ekonomicznym aspektem migracji. Komponentem łączącym rozbieżne definicje migracji jest najczęściej usytuowanie procesu migracyjnego w podkategorii mobilności przestrzennej. Utrudnieniem w sprecyzowaniu jednoznacznej definicji okazuje się być problematyka zwią-

⁶ A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Warszawa 2003, s. 5.

⁷ *Ibidem*, s. 5.

⁸ *Ibidem*, s. 6.

zana ze zmianą miejsca zamieszkania, czasem trwania dystansu oraz otoczeniem społecznym⁹.

1.2. Zagrożenia wynikające z procesów migracyjnych

Proces migracyjny przyczynia się do powstania zagrożeń na różnych płaszczyznach, związanych bezpośrednio lub pośrednio z bezpieczeństwem. Głównym problemem jest transnarodowa przestępczość zorganizowana. W znacznej części terytorium państw Unii Europejskiej migranci tworzą powszechnie rozbudowane grupy przestępcze, ukierunkowane na nielegalną działalność. Członkowie tejsze grupy prowadzą handel żywym towarem, przemyt narkotyków oraz uczestniczą w innych przestępstwach o zasięgu międzynarodowym. „Ponadto występuje zacieranie, i tak już nieostrej, granicy między przestępstwem a legalną działalnością gospodarczą. W większości działań zorganizowanej przestępczości dość istotną przeszkodą jest granica państwowa, którą należy pokonać”¹⁰.

Możliwość przekroczenia granicy obcego państwa przyczynia się w znacznym rozmiarze do powstania funkcjonującej już fali nielegalnego handlu. Niekiedy obrót pieniędzmi staje się źródłem finansowania siatek terrorystycznych w Europie, co potęguje też zagrożenie związane z terroryzmem.

W przypadku masowej migracji, narasta problem lokalnych przestępstw, takich jak rozboje i kradzieże. Kluczowym aspektem w przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej jest skuteczne postępowanie służb odpowiedzialnych za wszelką kontrolę granic państwowych oraz zwalczanie potencjalnej migracji¹¹.

Ponadto terroryzm postrzegany jest jako zagadnienie bezpośrednio powiązane z migracją. Działanie przestępcze w tej formule drastycznie wzrasta wraz z rosnącą liczbą migrantów przekraczających granice innych państw. Organizacje terrorystyczne w znacznym stopniu przyczyniają się do migracji ludności w perspektywie strategicznej. Otóż różne aspekty polityki migracyjnej stanowią istotną część planu pozyskania dostępu do konkretnego terytorium państwa, będącego przedmiotem ataku¹². Niejednokrotnie bezpieczeństwo danego państwa pozostaje narażone, z uwzględnieniem ruchów migracyjnych, poprzez kwestie związane z fundamentalizmem islamskim. „Wydaje się jednak, iż w dobie Internetu i satelitarnych technik łączności nie powinno się przeceniać implikacji ruchów migracyjnych z krajów islamskich na poszerzające się wśród ludności muzułmańskiej w Unii zjawisko fundamentalizmu islamskiego”¹³. Zagrożenie terrorystyczne, powstałe w następstwie procesu migracji, powiązane jest z bezpośrednim przekroczeniem granic przez migrantów, będących terrorystami. Niebagatelne znacznie ma też brak akceptacji przez obywateli państw przyjmujących, wielokulturowości osób migrujących.

⁹ H.J. Hoffman-Novotny, *Migration. Ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*, Stuttgart: Enke, 1970, nr 4.

¹⁰ P. Wawrzyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 132.

¹¹ A. Jagnieźna, *Kryzys migracyjny zagrożeniem dla systemu obronnego Polski*. Dostępne pod adresem: <http://www.defence24.pl/278545,kryzys-migracyjny-zagrozeniem-dla-systemuobronnego-polski> [dostęp: 20.10.2023].

¹² R. Raczyński, *op. cit.*, s. 15.

¹³ B. Terliński, *op. cit.*

Narastająca liczba migrantów poza granicami obcych państw powoduje liczne problemy, związane głównie z ich pochodzeniem. Należy wskazać, iż dużo kontrowersji oraz sprzeczności powstaje w oparciu o kręgi kulturowe i cywilizacyjne. Ludność migracyjna postrzegana jest jako bezpośrednie zagrożenie, związane z narodową tożsamością danego państwa – populacja ta niszczy określone wartości danej nacji oraz tradycję i porządek społeczny. Proces przemieszczania się migrantów wzbudza naruszenie wcześniej zbudowanego od postaw bezpieczeństwa. Pojawia się matryca zagrożeń powiązanych z zaburzeniem narodowej tożsamości państwa przyjmującego, jednostki te narażają na niebezpieczeństwo wartości i kulturę danej nacji. Uznaje się, iż mniejszości muzułmańskie budzą największe zagrożenie w tej dziedzinie. „W państwach członkowskich pobyt imigrantów stwarza liczne problemy społeczne. Dzielnice w miastach, zamieszkałe przez imigrantów, są postrzegane jako tereny, na których wzrasta przestępczość, także w odniesieniu do obywateli państwa, w którym przebywają migranci”¹⁴.

Niewątpliwie wysoki standard bytu w państwach członkowskich Unii Europejskiej nakłania obywateli biednych krajów do nielegalnego przekraczania terytorium Wspólnoty. Państwa przyjmujące borykają się z problemami o podłożu ekonomicznym. Migranci zasilają liczne stanowiska pracy, uniemożliwiając prawowitym obywatelom udoskonalenia statusu majątkowego. W znacznym stopniu zwiększyła się liczba osób korzystających z programów socjalnych oraz doraźnej opieki medycznej. Należy zaobserwować notoryczny wzrost kosztów zakwaterowania osób migrujących. Państwa te, niezależnie od ilości przyjętych migrantów, powinny liczyć się ze wzrostem przestępczości oraz napięciami społecznymi.

Bilans nieustannie nasilających się migracji, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa danego państwa, powinien przebiegać w dwojaki sposób – w związku z presją migracyjną obywateli spoza Unii Europejskiej oraz w granicach państw Unii Europejskiej. Niekontrolowane przemieszczanie się ludności niesie za sobą liczne zagrożenia. Brak ochrony granic oraz kontroli osób przekraczających granicę może przyczynić się do znacznego zmniejszenia bezpieczeństwa państw członkowskich. Priorytetem Wspólnoty jest zatem wzmożona kontrola zewnętrznych granic państw. Nasilający się proces migracyjny obliguje do strategicznej, wieloaspektowej oceny stopnia migracji w długim okresie.

2. DOŚWIADCZENIE PROCESU MIGRACYJNEGO PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ

Migracja w ujęciu teoretycznym to złożony proces przemieszczania się ludności. W zależności od indywidualnych celów, najczęściej przybiera postać wewnętrzną oraz międzynarodową. Presja migracyjna z danej jednostki terytorialnej do innej, na nieprzerwany czas pojedynczych osób, bądź grup migracyjnych, niesie za sobą liczne konsekwencje¹⁵. Unia Europejska, obok Stanów Zjednoczonych i Federacji Rosyjskiej pełni kluczową rolę w destynacji międzynarodowych strumieni migracyjnych. W ostatnich latach zaobserwowano płynnie rosnącą liczbę

¹⁴ P. Wawrzyk, *op. cit.*, s. 233.

¹⁵ J. Żurawska, *Międzynarodowe i regionalne procesy migracyjne jako przesłanki polityki migracyjnej*, [w:] K. Iglicka, O. Olszewska, A. Stachurski, J. Żurawska (red.), *Dylematy polityki migracyjnej Polski*, Seria: PRACE MIGRACYJNE, nr 58, Warszawa 2005, nr 58, s. 12-13.

migrujących osób głównie z powodów ekonomicznych. Ponadto Europa sąsiaduje z regionami Afryki i Bliskiego Wschodu, co w znacznym stopniu przyczynia się do masowej fali migracyjnej. Powodem presji migracyjnej z tej strefy może okazać się przyrost naturalny, zmiany klimatyczne oraz konflikty etnoreligijne. Państwa członkowskie UE na bieżąco powinny monitorować przebieg nieoczekiwanych skali migracyjnych. W związku z dynamiką i skalą migracji, należy podjąć próbę opracowania instrumentów łagodzących powstanie ewentualnych problemów.

2.1. Republika Federalna Niemiec w procesie migracyjnym

Republika Federalna Niemiec to jedno z najbardziej obleganych migracyjnie państw w Unii Europejskiej. W latach 70. XX w. przeszło ono dogłębną transformację, co przyczyniło się do powstania czysto migracyjnego państwa. Niemiecka gospodarka oraz poczucie stabilizacji skłaniają migrującą ludność do przekroczenia granic tego terytorium. Na podstawie raportu OECD, Niemcy – tuż po Stanach Zjednoczonych – są drugim najpopularniejszym państwem docelowym w procesie migracyjnym. W tym aspekcie, Niemcy plasują się w czołówce, przewyższając Australię, Kanadę oraz byłe państwo członkowskie UE – Wielką Brytanię¹⁶. Lata 50. XX w. unaocznily potrzebę powiększenia rzeszy pracowników fizycznych, luki powstałe w wyniku znacznej liczby wolnych miejsc pracy przewyższyły siłę roboczą. Możliwość osiągnięcia stabilizacji bytu przyciągnęło pracowników z południa Europy i północnej Afryki. Z danych statystycznych, w 1973 r. odnotowano 2,2 mln migrantów, z czego 1,5 mln podjęło legalnie pracę¹⁷. Narastająca liczba migrantów znacznie przyspieszyła wzrost gospodarki niemieckiej, umożliwiając udoskonalenie sytuacji materialnej rodowitego społeczeństwa. Niemiecki rząd postanowił zreformować czasowe migracje na stały pobyt migrującej ludności. Na przełomie lat 80. i 90. nastąpił największy przyrost migrantów. W tym czasie, bezpośrednią przyczyną presji migracyjnej był konflikt na terytorium byłej Jugosławii – do 1997 r. liczba uchodźców wzrosła do poziomu 345 tys.¹⁸. Z perspektywy 2011 r., niemieckie państwo potęgowało siłę ekonomiczną i gospodarczą. Nieproporcjonalnie wzrosła też liczba złożonych wniosków o azyl, głównie przez obywateli Afganistanu, Iraku oraz Syrii. Z biegiem lat, liczba migrantów stopniowo rośnie, a niemiecki rząd kontynuuje opracowywanie strategicznych dokumentów powiązanych z tematyką przemieszczania się ludności.

Istotnym elementem w kształtowaniu polityki migracyjnej Niemiec było podpisanie w 1957 r. Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą. Na podstawie tego dokumentu powstał kolegialny rynek, który umożliwił bezpośredni przepływ pracowników fizycznych¹⁹. Nieodzownym problemem nadal pozostawały braki kadrowe w różnych sektorach prawidłowego funkcjonowania państwa. Potrzeba rekrutacji ludności z państw trzecich przyczyniła się do

¹⁶ G. Firlit-Fesnak, Ł. Łotocki, P. Zawadzki, *Europejskie polityki migracyjne. Stare dylematy, nowe wyzwania*, Wrocław 2016, s. 113.

¹⁷ M. Kwiecień, *Polityka imigracyjna Niemiec. Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 211, s. 81.

¹⁸ M. Trojanowska-Strzęboszewska, *System Schengen a imigracja z perspektywy Polski i Niemiec*, Warszawa 2014, s. 95-101.

¹⁹ J. Barcik, A. Wentkowska, *Prawo Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony*, Warszawa 2011, s. 19-20.

pierwszej fazy migracji zarobkowej. Republika Federalna Niemiec, w celu przejęcia pełnej kontroli nad zarobkową presją migracyjną, sporządziła szereg umów rekrutacyjnych. Początkowo, umowa została podpisana z Włochami, w późniejszym okresie – z Turcją, Portugalią, Marokiem oraz Tunezją. Presja migracyjna na terytorium państwa niemieckiego nie pozostała uregulowana w regulacjach prawnych. W związku z tym, podjęto szereg prac nad ustanowieniem jednoznacznych aktów prawnych. W 1989 r. uchwalono ustawę o cudzoziemcach, której treść regulowała zaostrzenie prawa azylowego. Społeczeństwo niemieckie nie do końca tolerowało ustanowiony dokument. Na przestrzeni lat, regulacje prawne przybierały różnorodne postacie. W 2000 r. ustanowiono zieloną kartę, która umożliwiała podjęcie pracy przez wysoko wykształconych migrantów. Narastającym problemem okazało się też starzejące się niemieckie społeczeństwo oraz brak nisko wykwalifikowanej siły roboczej. Rząd wielokrotnie wskazywał na potrzebę zmiany, uwzględniając szczególnie tematykę ludności migracyjnej. Wynikiem powyższych trudności w prawidłowym funkcjonowaniu państwa, było wprowadzenie w 1999 r. nowelizacji ustawy o obywatelstwie. Akt ten ustanawiał, iż osoby urodzone na terytorium Republiki Federalnej Niemiec automatycznie uzyskiwały obywatelstwo niemieckie²⁰. Podłoże polityki migracyjnej regulowała też ustawa imigracyjna z 2005 r. Dokument określał bezwzględny zakaz migracji, lecz nie we wszystkich przypadkach. Legalne przekroczenie granicy było możliwe w przypadku:

- uzyskania pozwolenia na pracę czasową oraz sezonową;
- połączenia rodzin;
- zgody na studiowanie;
- ubiegania się o status uchodźcy;
- prawa pobytu dla obywateli Unii Europejskiej.

Utworzono także pierwszy Urząd ds. Migracji i Uchodźców, będący punktem sporządzania regulacji prawnych związanych z migracją ludności²¹. Kluczową rolę w procesie międzynarodowym było przyjęcie na szczeblu unijnym niebieskiej karty. Akt określał metody podjęcia pracy w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Wydarzenia związane z Arabską Wiosną Ludów przyczyniły się do wzrostu liczby migrantów nielegalnie przekraczających granice Unii Europejskiej. Republika Federalna Niemiec borykała się z licznymi problemami przyznawania azylu uciekającej ludności. System polityki niemieckiej nie był w pełni przystosowany do przyjęcia licznej grupy migrantów²². Brak miejsc ulokowania ludności przerósł założone możliwości tego państwa. W tym przypadku, postanowiono przywrócić wzmożone kontrole na granicy niemiecko-austriackiej. Osoby nieposiadające paszportu lub wizy, nie przekroczyły terytorium państwa. Niemiecki rząd tym razem postanowił ograniczyć liczbę migrantów, ustanawiając kategorię bezpiecznych państw pochodzenia oraz bezpiecznych państw trzecich. W celu ustabilizo-

²⁰ A. Szczepaniak-Kroll, *Skutki niemieckiej polityki dla imigrantów (1945–2013)*, „Etnografia Polska”, 58(1/2), 2014, s. 87-88.

²¹ B. Gibki, *Zmiany w polityce imigracyjnej Niemiec na przełomie XX i XXI wieku i ich znaczenie dla sytuacji imigrantów*, „Prace Geograficzne”, zeszyt 120, s. 120-121.

²² E. Jaremczuk, *Imigracje i kryzys uchodźczy w Europie – rzeczywistość i perspektywa*, Poznań 2017, s. 15-16.

wania polityki niemieckiej, przyjęto też dwa pakiety azylowe²³. Funkcjonowanie powyższych dokumentów drastycznie zmieniło obowiązujące dotychczas regulacje prawne migrantów. Kluczowym rozwiązaniem zmniejszającym falę migracji było podpisanie 20 marca 2016 r., porozumienia Unii Europejskiej z Turcją. Na podstawie tego aktu prawnego, UE miała sfinansować istniejące na terenie Turcji obozy uchodźców. Niemcy zaś ograniczyłyby ilość migrujących osób. Nieprzerwanie widnieje problem z adaptacją przemieszczającej się ludności na niemieckim rynku pracy. Liczne procedury, brak odpowiednich kompetencji oraz bariera językowa, utrudniają migrantom znalezienie pracy, nawet po uzyskaniu statusu pobytowego. Zasadniczym problemem w otoczeniu samych migrantów jest notoryczny wzrost przestępczości, wynikający z nienależytej adaptacji w niemieckim państwie. Na podstawie danych, opublikowanych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Niemiec, w 2016 r. zaobserwowano 2 mln zatrzymanych osób związanych z popełnieniem przestępstwa, z czego 616 tys. było obcego pochodzenia²⁴.

Republika Federalna Niemiec znacząco skupiła się na wewnętrznych problemach państwa, nie uwzględniając lokalnej społeczności. Rząd niemiecki nieustannie pomijał indywidualne potrzeby obywateli, stawiając na pierwszym miejscu migrującą ludność. Nie zostały też odpowiednio podzielone prawa, co przyczyniło się do licznych kontrowersji antyimigracyjnych oraz wrogości obywateli tego państwa do procesu asymilacji.

2.2. Republika Francuska w procesie migracyjnym

Proces migracyjny we Francji miał miejsce zdecydowanie wcześniej niż w przypadku innych państw europejskich. Pozostałe państwa zderzyły się z masową migracją po drugiej wojnie światowej. Presja migracyjna w Republice Francuskiej nasiliła się w drugiej połowie XIX w. Napływ ludności wynikał głównie z drastycznego spadku przyrostu naturalnego oraz braku zasilenia tendencji gospodarczej, wynikającej z luk powstałych na francuskim rynku pracy. Powyższe problemy znacząco pogłębiły się tuż po wybuchu pierwszej wojny światowej. Francuski rząd przystąpił do poboru siły roboczej z kolonii północnoafrykańskich oraz indochińskich. Ponadto kryzys demograficzny we Francji w znacznym stopniu utrudnił sytuację na rynku pracy, co zobligowało francuski rząd do poszerzenia rozpoczętego w czasie wojny, poboru pracowników. Proces migracyjny na terytorium tego państwa zakończył się wraz z kryzysem gospodarczym lat 30. XX w. W niedługim czasie uległa pogorszeniu sytuacja społeczna oraz ekonomiczna państwa, bezzwłocznie podjęto decyzję o deportacji znacznej ilości pracowników zasilających francuski rynek pracy²⁵. Na skutek zaistniałego kryzysu, odsetek tychże osób stanowił obciążenie francuskiej gospodarki.

Współcześnie stosunki narodowościowe Francji oraz wyjaśnienie polityki migracyjnej w znacznym stopniu wynikają z trendów migracyjnych okresu drugiej wojny światowej, a także z procesu dekolonizacji. Nieustanny przypływ prze-

²³ J. Dobrowolska-Polak, *Proces kształtowania niemieckiej kultury otwartości wobec imigrantów*, „Przegląd Strategiczny”, 2017, nr 10, s. 418.

²⁴ Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, 2019.

²⁵ K. Podgórska, *Od subie do choisie. Polityka imigracyjna Francji w latach 2002-2011. Uwarunkowania, założenia, realizacja*, Toruń 2015, s. 34-40.

mieszczającej się ludności był systemem zorganizowanym i uzasadnionym powojennymi skutkami niżu demograficznego oraz tendencji spadkowej francuskiej gospodarki²⁶. W 1945 r. sytuacja demograficzna systematycznie ulegała poprawie, jednak Francja nadal była zależna od taniej siły fizycznej. Rząd francuski uwzględnił zastosowanie licznych działań formalnoprawnych w celu wzmożonej kontroli pożądanej grupy migracyjnej. Zarządzał procesem migracji oraz nadzorował instytucjonalizację tego procesu, z uwzględnieniem polityki państwa. Pierwszorzędnie przyjmowano pracowników z państw sąsiednich, jako najskuteczniejszą i najbliższą formę założonych celów. W latach 50. XX w. cyklicznie rosła liczba migrantów z państw północno-zachodniej Afryki. Głównym aspektem w tym okresie było zakończenie wojny w Algierii, gdyż presja migracyjna na terytorium Francji zaktywizowała się, decydując o współczesnym obliczu narodowościowym tego państwa. Ponadto problemy związane z obecności następnymi pokoleń migrantów uległy determinacji.²⁷

Na przestrzeni kilku lat zaostrzono przepisy polityki migracyjnej, aby uniemożliwić przepływ zagranicznych pracowników na terytorium państwa. Priorytetem stała się wykwalifikowana i przystosowana do potrzeb francuskiej gospodarki kadra pracowników fizycznych. Lata 90. XX w. to ciąg dalszy restrykcji francuskiej polityki migracyjnej. Państwo to pozostawało nieustannie pod wpływem politycznych, ekonomicznych oraz społecznych zależności. Podstawowe założenia funkcjonowania państwa związane z napływem migrantów i metod skutecznego polityki przemieszczania się ludności, modyfikowano w zależności od potrzeb francuskiego systemu ekonomicznego. Udoskonaleniu podlegały też wszelkie wyzwania związane z procesem licznej migracji. Natężenie fali presji migracyjnej było też powiązane z tłącymi się na przestrzeni lat innymi konfliktami i problemami w Unii Europejskiej. Zaistniałe trudności przyczyniły się do licznych migracji ludności oraz uchodźstwa. Z biegiem czasu narastały inne, istotne czynniki polityczne oraz społeczne, ustanawiające proces migracyjny ludności do Francji. Otóż głównym problemem było rozszerzenie Unii Europejskiej i przyłączenie następnymi państw do Wspólnoty Europejskiej. W wyniku procesu poszerzenia granic, ludność przyjętych państw członkowskich uzyskała predyspozycje do niekontrolowanego osiedlania się w innych państwach Unii. Ponadto zainicjowało to dynamiczny ruch migracyjny ludności z Europy Środkowej i Wschodniej do Europy zachodniej i północno-zachodniej. Niezależnie od istniejących ograniczeń – związanych z wykwalifikowaną i przysposobioną do potrzeb francuskiego rynku pracy siłą roboczą – znacząco rozszerzył się napływ ludności do państw Unii Europejskiej, w tym do Francji²⁸. Istotnym utrudnieniem okazuje się być bezpretensjonalne przemieszczanie się obywateli należących już do państw członkowskich Unii. Należy wskazać, iż z formalnoprawnych regulacji wynika możliwość stałego osiedlenia ludności poza krajem pochodzenia.

²⁶ M. Okólski, *Pracownicze migracje w Unii Europejskiej*, „International Journal of Management and Economics”, 2004, nr 15, s. 35-36.

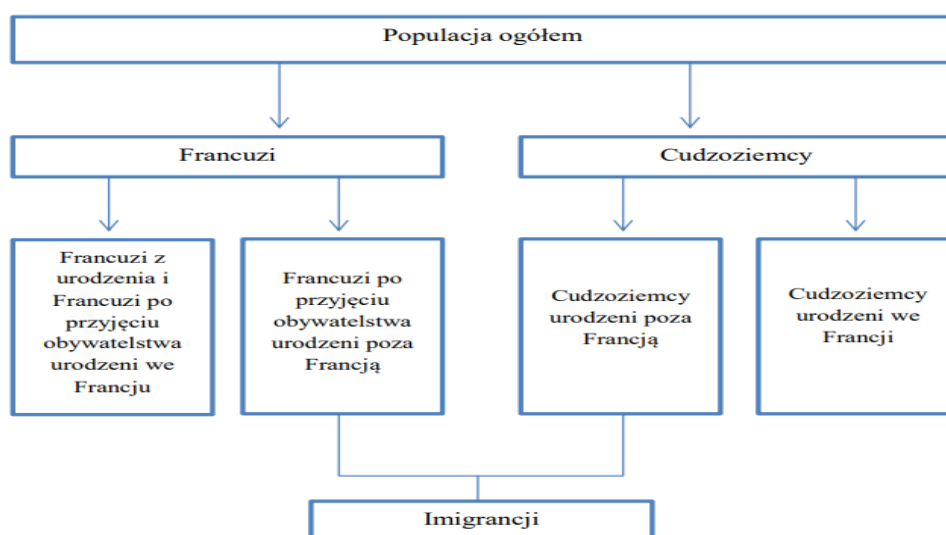
²⁷ R. Włoch, *Polityka integracji muzułmanów we Francji i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2011, s. 33.

²⁸ D. Nowotnik, *Migracje zagraniczne w krajach Unii Europejskiej w warunkach kryzysu gospodarczego*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu”, 2011, nr 18, s. 59.

Współcześnie Republika Francuska boryka się z nieustającym problemem migracji osób niebędących obywatelami państw członkowskich UE. Presja migracyjna wynika z licznych konfliktów zbrojnych oraz wojen przybierających różne postacie.

Kryzys migracyjny pod pewnym względem przyczynił się do weryfikacji kompetencji i potencjału absorpcyjnego państw europejskich. Ponadto wymusza reorganizację podejścia do przyjmowania migrantów na terytorium tego państwa (Tabela 1).

Tabela 1. Kategorie imigrantów we Francji

Źródło: J. Pietrzkiwicz, Ograniczenia statystycznego podejścia do migracji. Przykład Francji [online], witryna Internet. UW, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/40-luty-2013/ograniczenia-statystycznego-podejscia-do-migracji-przyklad-francji> [dostęp: 20.10.2016].

Francuski porządek prawny rozgranicza pojęcia migrantów i cudzoziemców. Zgodnie z przedstawioną przez INSEE (*Institut National de la Statistique et des Études Économiques*) definicją, cudzoziemiec to osoba przebywająca na terytorium Francji, nieposiadająca obywatelstwa francuskiego. Taka osoba posiada inne obywatelstwo lub nie posiada żadnego²⁹. W przypadku definicji migranta, przyjętej przez Wysoką Radę Integracji (HCI), to osoba mieszkająca we Francji, ale urodzona jako obcokrajowiec za granicą. Republika Francuska stanowi punkt docelowy ekspedycji migrantów, a także państwo tranzytowe.

Republikańskie państwo od lat zmaga się z problemami społecznymi, politycznymi, religijnymi oraz kulturowymi. Wynika to z masowej fali napływu migrantów, a także z prowadzonej w tym zakresie polityki państwa. Narastające problemy potęgują wysoki poziom bezrobocia, niskie płace oraz brak odpowiedniego wykształcenia. W znacznej mierze, szereg tych przeciwności skutkuje wykluczeniem migrantów oraz osób pochodzenia migracyjnego.

²⁹ Institut National de la Statistique et des Études Économiques.

Degradację społeczną poszerzyły przyjęte zasady lokalizacji migrantów. Wyznaczono odrębne dzielnice oraz przystąpiono do budowy planowanych osiedli, przeznaczonych tylko dla migrantów. Pogłębiająca się dyskryminacja francuskiego społeczeństwa partycypowała liczne zamieszki, a także bójki, mające miejsce w dzielnicach migracyjnych. Zmienność postaw migrantów, wynikająca z wykluczenia społecznego, staje się często wykorzystywana w procesie rekrutacji do organizacji terrorystycznych. Przekonanie o istniejącej niesprawiedliwości skłania ludność migracyjną do wzmagania konfliktów o podłożu zbrojnym. Ponadto znaczącym problemem są działania terrorystyczne, organizowane lub podsycane przez tzw. Państwo Islamskie. Poczucie zagrożenia terroryzmem nasila sceptyczne opinie francuskiego społeczeństwa. Selekcja migrantów oraz proces nielegalnego przekroczenia granicy zwiększa niepewność potencjalnego przedostania się na terytorium Francji islamskich terrorystów.

Dane przedstawione przez Europol w 2015 r. wskazują, iż państwa członkowskie Unii Europejskiej postrzegają określone działania religijne jako główne zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego³⁰. Organizacje terrorystyczne uaktywniają ataki na terytorium państw członkowskich. W przypadku Republiki Francuskiej, agresja o podłożu religijnym stanowi niebagatelne zagrożenie dla bezpieczeństwa obywateli. Francuski rząd uruchamia szereg instrumentów przeciwdziałających bezpośrednim przestępstwom. Należy też wskazać na znaczny wzrost prostytucji oraz handlu narkotykami, co przyczynia się do destabilizacji sytuacji politycznej i społecznej. Francja boryka się z problemem reagowania i przeciwdziałania presji migracyjnej, zależnej od ekonomicznych podstaw funkcjonowania państwa. Ponadto istotnym utrudnieniem okazuje się stłumienie problemów społecznych, wynikających z marginalizacji społeczeństwa. Potencjalna skala zagrożeń rozszerzyła się do wzrostu przestępczości, handlu bronią oraz ludźmi, a także radykalizmu i nienawiści do migrantów³¹. Uwzględniając liczne problemy, francuski rząd zobligowany jest do utworzenia jednolitego pakietu narzędzi, niwelujących liczne utrudnienia w funkcjonowaniu polityki państwa.

PODSUMOWANIE

Presja migracyjna to niestabilny i zmienny proces działania, który obliguje do stworzenia kompleksowych zasad postępowania w przypadku zwiększonej skali nielegalnej migracji ludności. Uwzględniając różne motywy przekroczenia granicy, należy wskazać pozytywne i negatywne strony migracji, w celu określenia skali potencjalnego ryzyka. Kluczowym elementem jest owocna współpraca na wszystkich szczeblach państwowych oraz skorelowanie planowanych działań państw członkowskich Unii Europejskiej, bez względu na obciążenie napływem migrantów. Niezależnie od intensywności przekraczania granic, należy podjąć działania adekwatne do zawartych umów międzynarodowych. Ponadto państwa Unii Europejskiej powinny zwrócić szczególną uwagę na obowiązujące prawa człowieka. Zarządzanie procesem migracji w kontrolowany sposób, to nadrzędna metoda

³⁰ European Police Office.

³¹ M.E. Szatlach, *Migracja jako zagrożenie dla porządku społeczno-kulturowego w Unii Europejskiej*, [w:] B. Koszel, D. Mierzejewski, Z. Popławski (red.), *Spoleczne oblicza Europy XXI wieku*, Piła 2015, s. 262-270.

w sytuacji dynamicznie wzrastającej liczby osób przekraczających terytorium UE. Nie należy też bagatelizować procesu migracji, gdyż ma on bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe. Presja nielegalnej migracji utrudnia funkcjonowanie państwa na wielu płaszczyznach, szczególnie w aspekcie gospodarczym i społecznym. W przypadku niestabilnej, nadal rosnącej skali migracji na terytorium Unii Europejskiej, jej państwa członkowskie powinny zintensyfikować działania, aby sporządzić skuteczną, a zarazem bezpieczną i humanitarną strategię polityki migracyjnej.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Barcik J., Wentkowska A., *Prawo Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony*, Warszawa 2011.
2. Firlit-Fesnak G., Łotocki Ł., Zawadzki P., *Europejskie polityki migracyjne. Stare dylematy, nowe wyzwania*, Wrocław 2016.
3. Górny A., Kaczmarczyk P., *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Warszawa 2003.
4. Jaremczuk E., *Imigracje i kryzys uchodźczy w Europie – rzeczywistość i perspektywa*, Poznań 2017.
5. Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 2002.
6. Podgórska K., *Od subie do choisie. Polityka imigracyjna Francji w latach 2002-2011. Uwarunkowania, założenia, realizacja*, Toruń 2015.
7. Szatlach M.E., *Migracja jako zagrożenie dla porządku społeczno-kulturowego w Unii Europejskiej*, [w:] Koszel B., Mierzejewski D., Popławski Z. (red.), *Spółeczne oblicza Europy XXI wieku*, Piła 2015.
8. Trojanowska-Strzęboszewska M., *System Schengen a imigracja z perspektywy Polski i Niemiec*, Warszawa 2014.
9. Wawrzyk P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
10. Włoch R., *Polityka integracji muzułmanów we Francji i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2011.
11. Żurawska J., *Międzynarodowe i regionalne procesy migracyjne jako przesłanki polityki migracyjnej*, [w:] Iglicka K., Olszewska O., Stachurski A., Żurawska J. (red.), *Dylematy polityki migracyjnej Polski*, Seria: PRACE MIGRACYJNE, nr 58, Warszawa 2005, nr 58.

Artykuły z czasopism

12. Gibki B., *Zmiany w polityce imigracyjnej Niemiec na przełomie XX i XXI wieku i ich znaczenie dla sytuacji imigrantów*, „Prace Geograficzne”, zeszyt 120.
13. Dobrowolska-Polak J., *Proces kształtowania niemieckiej kultury otwartości wobec imigrantów*, „Przegląd Strategiczny”, 2017, nr 10.
14. Hoffman-Novotny H.J., *Migration. Ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung*, Stuttgart: Enke, 1970, nr 4.
15. Kwiecień M., *Polityka imigracyjna Niemiec. Studia Ekonomiczne*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 211.

16. Nowotnik D., *Migracje zagraniczne w krajach Unii Europejskiej w warunkach kryzysu gospodarczego*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu”, 2011, nr 18.
17. Okólski M., *Pracownicze migracje w Unii Europejskiej*, „International Journal of Management and Economics”, 2004, nr 15.
18. Raczyński R., *Wpływ migracji międzynarodowych na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2015, nr 2.
19. Szczepaniak-Kroll A., *Skutki niemieckiej polityki dla imigrantów (1945–2013)*, „Etnografia Polska”, 58(1/2), 2014.

Źródła internetowe

20. Jagnieżna A., *Kryzys migracyjny zagrożeniem dla systemu obronnego Polski*. Dostępne pod adresem: <http://www.defence24.pl/278545,kryzys-migracyjny-zagrozeniem-dla-systemuobronnego-polski>.
21. Terliński B., *Wpływ migracji międzynarodowej na bezpieczeństwo państw Unii Europejskiej*. Portal Spraw Zagranicznych. Dostępne pod adresem: <http://www.psz.pl/117-polityka/bogumil-terminski-wplyw-migracji-miedzynarodowych-na-bezpieczenstwo-panstw-unii-europejskiej>.

Pozostałe

22. Departament Analiz i Polityki Migracyjnej MSWiA, 2019.
23. European Police Office.
24. Institut National de la Statistique et des Études Économiques.
25. *The number of international migrants worldwide reaches 232 million*, POPFACTS, No. 2013/2.

THE MIGRATION PROCESS IN TERMS OF INTERNATIONAL SECURITY

Summary: *Migratory pressure is a universal mechanism, indicative of the dynamism of human existence. The complexity of migration contributes to a range of positive and negative consequences, particularly related to international security. The aim of the following article is to show the pro-blematics of the concept of migration and the criterion of population overpopulation. Macro-economic factors play a significant role in identifying the interdependence of illegal migration. On the basis of selected EU Member States, the migration process is also presented, taking into account various strategies with economic, social and political background. Methods of blocking illegal migrations, procedures for dealing with the moving population and ways of unifying the political system of the state were indicated.*

Keywords: *migration, essence of migration, international security, European Union*